

УДК: 232.11:354"1917-1918"

О. С. Ядловська

ДІЯЛЬНІСТЬ ПОЛЬСЬКИХ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ ТА ОРГАНІЗАЦІЙ У ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКОМУ РЕГІОНІ ЗА ДОБИ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ

У статті охарактеризовано діяльність польських політичних партій та організацій у південноукраїнському регіоні за доби Центральної Ради та доведено, що центрами польського руху на Півдні України були Одеса та Катеринослав. Доведено, що в цілому польська меншина на Півдні України діяла в дусі демократичних устремлінь доби.

Ключові слова: польські політичні партії та організації, Центральна Рада, Південь України.

Значну роль у суспільно-політичному житті південноукраїнського регіону в період Центральної Ради відігравали національні меншини. У 1917 р. вони активно заявляли про себе, ініціюючи створення власних партій, товариств, навчальних та культурно-просвітних закладів тощо. Не залишилась осторонь суспільно-політичних подій за доби Центральної Ради і польська спільнота.

Доба Центральної Ради та її роль в історії Українських визвольних змагань початку ХХ ст. широко досліджені у наукових розвідках вітчизняних та зарубіжних авторів. В останні роки з'явилась низка праць, присвячених діяльності польських партій та організацій в Україні в 1917 – на початку 1918 рр. Ряд дослідників займається південноукраїнською проблематикою, зокрема це роботи вітчизняних науковців Т. Вінцовського [1; 2], Г. Турченко [3; 4; 5], В. Гвоздика [6; 7], О. Калакури [8] та ін.

Метою даної статті є охарактеризувати діяльність польських політичних партій та організацій у південноукраїнському регіоні в період Центральної Ради. Ця наукова проблема і сьогодні залишається малодослідженою в сучасній історіографії.

На 1917 р. поляки були третьою за чисельністю національною групою в Україні і лише дев'ятою на Півдні України [9]. В роки війни кількість поляків істотно збільшилася за рахунок біженців та військовополонених.

Польська людність суттєво впливала на революційний та державотворчий процес в Україні в добу Центральної Ради. Перш ніж перейти до аналізу діяльності польських партій та організацій у південноукраїнському регіоні в умовах Центральної Ради, охарактеризуємо ставлення польських політичних сил до української влади.

У 1917 р. після появи Центральної Ради та проголошеної нею політики щодо національних меншин, настрої поляків, зазначає Г. Турченко, формувалися під впливом різних факторів, зокрема, виникнення української державності та відновлення польського державотворчого процесу. Частина польського суспільства вважала, що на Сході Європи є дві нації, здатні бути державними – російська і польська. У польському розумінні Україна мала б бути, в разі перемоги Польщі, доповненням польських впливів на Сході. У разі перемоги Росії – Україна приречена на роль бастіону «російського Сходу» на Заході. Цей погляд був властивий не тільки польським консерваторам чи народовим демократам, а й лівим польським групам. Але значна частина поляків тісніше пов'язувала своє майбутнє з Україною, відкидаючи при цьому соціалістичні експерименти Центральної Ради. Проросійських політичних симпатій поляки не проявляли [3, с.49].

Продовжуючи думку попереднього дослідника та характеризуючи настрої польського населення України, Т. Вінцовський вказує, що поляки не були зацікавлені в збереженні єдиної Росії в межах колишньої імперії, навіть якщо вона стане демократичною федеративною державою, оскільки це суперечило задекларованим прагненням відновити незалежну Польщу. Тому утворення чи то незалежної, чи то автономної України, з тактичних міркувань, на той час було не менш вигідно полякам, аніж українцям. По-перше, це вело до послаблення позицій Росії, а по-друге, могло спричинити включення частини українських земель до складу Польщі [1, с.156].

Після Лютневої революції почалася швидка самоорганізація серед поляків України, створювалися політичні партії та громадські об'єднання. Польський рух на Україні був розколотий на декілька частин. Осередки багатьох політичних партій та організацій різного напрямку діяли легально, напівлегально або нелегально: від народових демократів (ендеків) до заснованої Юзефом Пілсудським Польської Організації Військової (ПОВ), двох соціалістичних партій (обидві, суперничаючи між собою, носили одну й ту ж назву – ППС) та Соціал-Демократії Королівства Польського і Литви (СДКПіЛ), яка стояла на найбільш крайніх лівих позиціях.

На думку Т. Вінцовського, польські соціалістичні партії лівого спрямування (навіть близькі за поглядами до РСДРП(б)) не потрапили в повну ідеологічну залежність від ліворадикальних партій, а сповідували скоріше ідеї західноєвропейської соціал-демократії. Проявилось це і в ставленні до

національного питання [1, с.154]. В. Гвоздик вважає, що пануючою ідеологією для більшості поляків, стала соціалістична ідеологія російських меншовиків і есерів [7, с.112].

Поляки мали своє представництво у державних вищих органах влади та увійшли до складу Центральної Ради, отримавши 22,5% місць відведених для національних меншин. Польські місця розподілилися відповідно до впливу на населення польських національних партій. Польські інтереси в органах Центральної Ради представляли: в Малій Раді Корсак (революційна фракція ППС), В. Матушевський (ППС – лівиця, ПДЦ), В. Рудницький, Почетовський (ПДЦ). Товаришем Генерального секретаря міжнародних справ по польському відділу, а з січня 1918 р. генеральним секретарем, міністром польських справ УНР був М. Міцкевич [10, с.212].

Вже в березневій демонстрації українців у Києві поляки брали активну участь [11, с.48-49]. 2-7 липня 1917 р. в Києві відбувся крайовий з'їзд делегатів польських союзів, організацій і товариств на Україні. На з'їзд прибули делегати від 170 організацій. З'їзд затвердив статут загальної польської організації і виніс резолюцію, що в даний момент найважливішим прагненням поляків повинно «бути утворення об'єднаної Польщі з виходом до моря». На з'їзді була прийнята резолюція в українській справі, яка мала пункт: «З'їзд делегатів польських організацій на Русі вітає стремління братнього українського народу до політичного визволення і заявляє, що поляки, почувачи себе корінними громадянами цього краю, готові допомагати в улаштуванні основ життя українського народу з забезпеченням прав меншостей польського народу на Україні». В резолюції з аграрного питання було сказано, що «поляки доложать зусиль, щоб вирішення аграрного питання при збереженні принципу непорушності приватної власності на землю не загрожувало інтересам польського населення на Україні і щоб при вирішенні аграрного питання в однаковій мірі були взяті до уваги інтереси польського селянства і службовців як в сільському господарстві, так і в цукровій промисловості» [12, с.198-199].

Як зазначає Г. Турченко, з національних меншин в 1917 р. лише поляки в своїй абсолютній більшості вороже ставилися до перспективи відновлення єдності Росії, бо це означало неможливість відродження польської держави. Вказана обставина диктувала в тих конкретних умовах лояльніше ставлення до українського визвольного руху [3, с.181]. Д. Дорошенко у зв'язку з цим писав: «Поляки у 1917 році були одинокою національною групою, яка цілком усвідомлювала своє меншинове становище і старалася шляхом співпраці з українськими політичними чинниками – Центральною Радою і Генеральним Секретаріатом – захистити свої національні й соціальні інтереси, як окрема національна меншість» [12, с.198].

З іншого боку, поляки підтримували український національно-визвольний рух до тієї межі, за якою він розходився з інтересами польського державницького руху. Така позиція посилювала самостійницькі настрої в українському визвольному русі, виявляла вплив на еволюцію в поглядах вже Центральної Ради щодо характеру національної державності [13, с.103].

Таким чином, у березні-жовтні 1917 р. поляки були схильні до сприйняття національно-визвольного руху українців [14, с.368].

Події осені 1917 р. стали своєрідним екзаменом як для польської, так і інших національних меншин – З'їзд народів Росії у вересні, більшовицький переворот у Петрограді, проголошення III Універсалу Української Народної Республіки у листопаді. На відкритті З'їзду народів представник від Польського націонал-демократичного центру в Україні Р. Кнолль заявив: «Польський народ, який зараз прагне повної самостійності, не може брати участі у з'їзді федералістів. Польський народ, як сусід, ніколи не піде зі зброєю в руках проти свободи федеративної Росії. Тут, на Україні, де польський народ є в меншості, він підтримуватиме стремління до автономії господаря краю, українського народу» [15]. Погляди на федерацію у своїй промові висловив представник Польської партії соціалістичної К. Лукашевич: «Партія ППС за весь час свого існування боролась за самостійність свого народу. Федерація може бути тільки перехідним етапом до звершення цього бажання, поки народ відповідно не організується» [16].

Аналізуючи позицію поляків на З'їзді народів Росії, О. Реєнт та Б. Андрусишин визнають, що поляки з партії ППС, споконвічні противники української державності, ставили питання перед українською делегацією про самостійність України, твердячи, що вони таким чином думають захистити свої меншини від Росії [17, с.11].

Після 25 жовтня 1917 р. польські політичні сили в Україні повинні були визначитися у своєму ставленні до жовтневого перевороту і до Центральної Ради та її політики. Друга конференція ППС-фракції в Україні, яка відбулась 28 жовтня – 2 листопада 1917 р. у Києві й на якій була представлена Одеська організація, висловила за те, щоб Центральна Рада взяла всю повноту влади в Україні [1, с.157].

Після проголошення III Універсалу, польські організації, що репрезентували в Українській Центральній Раді польську меншину, заявили, що його не визнають. Цей факт пояснюється тим, що польські консерватори прагнули зберегти приватну власність на землю. Заможну частину поляків лякала перспектива ліквідації власності на землю, яку передбачав III Універсал.

Коли на засіданні Центральної Ради було зачитано цей документ, то представник Демократичного Централу В. Рудницький заявив: «Руйнуючи добробут великого числа поляків, виселяючи їх з тих місць, де вони жили, новий акт позбавляє їх можливості скористуватися своїми правами під час виборів до Російських та Українських Установчих зборів». А це все могло призвести до соціальної анархії, на думку доповідача, тому він заявив, що складає з себе обов'язки члена Центральної Ради і покинув залу [11, с.398]. Натомість представник ППС-лівивиці Левинський заявив про свою солідарність з III Універсалом, закинув В. Рудницькому реакційність і сказав, що і в самій Польщі демократія, як тільки матиме змогу, зробить те саме [12, с.142].

Водночас польські організації продовжували вимагати від Центральної Ради негайного вироблення і проведення в життя спеціального законопроектів про забезпечення національно-культурних інтересів польської людності на правах автономії. Ухвалений Центральною Радою 9 січня 1918 р. закон «Про національно-персональну автономію» надав польській меншині право на утворення Національного Союзу – державного органу, що користувався б правом самоуправління в питаннях національної освіти, культури, соціальної допомоги, еміграції тощо [18]. Членство в Національному Союзі мало ґрунтуватись не на територіальній, а на персональній основі. До нього могли вступати усі бажаючі представники польської національності, незалежно від того, в якій частині держави вони проживають. Це принципово відрізняло позицію Центральної Ради від моделі національно-територіальної автономії, яку згодом реалізовували більшовики в 20-х рр. XX ст., створюючи національні територіально-адміністративні одиниці [19, с.12].

В дусі демократичних устремлінь доби польська громадськість організовувалась та діяла і на Півдні України, створюючи осередки польських політичних партій та польських товариств.

18 та 25 березня 1917 р. відбулися польські мітинги в приміщенні Римо-католицького благодійного товариства у Херсоні. Зібрання підтримали прагнення новоствореної Центральної Ради до демократизації суспільного життя [20].

Подібні події відбувалися і в Одесі. Так, 13 квітня 1917 р. в польському костюлі на Катериненській вулиці Одеси при величезному числі віруючих було відправлено панахиду за загиблими борцями за свободу. Потім відбулася хода поляків (в тому числі учениць польського училища) по місту з національним польським прапором до «Odeski Dom Polski». Процесію супроводжувало багато публіки [21].

В Україні діяла значна кількість польських громадських об'єднань, більшість з яких виникла тут у роки війни. Для кращої її координації утворили у березні 1917 р. Польський Виконавчий Комітет (ПВК), Об'єднання польських організацій Русі. ПВК відразу ж узяв на себе повноваження виступати від імені усієї польської людності в Україні.

Діяльність ПВК була поширена і на Південь України. Організація діяла в Катеринославі та Одесі [22; 23, арк.549].

В Катеринославі та Одесі діяли осередки Польської соціалістичної партії (революційна фракція), що мала значний політичний вплив на польське населення в Україні [24, с.72]. Очолювали її К. Домославський, Я. Лібкінд, В. Корсак. ППС (революційна фракція) пропагувала загальнопольські інтереси, в тому числі ідею розбудови польської держави, підтримувала політику Центральної Ради щодо національних меншин [7, с.113].

У Катеринославі, Бердянську, Одесі, Олександрівську та Єлисаветграді існували організації Польської Партії Соціалістичної (ППС-лівивиця), що дотримувалась поміркованих соціалістичних позицій. Очолювали її Б. Івінський, В. Матушевський, Я. Бялогородський. Лівивиця була розколота на пробільшовицький табір та прихильників УЦР [25, с.189; 23, арк.549].

На позиціях національного соціалізму в цей час стояла Польська соціалістична фракція (ППС-фракція), створена прихильниками Ю. Пілсудського. Влітку на Україні існувало 19 секцій партії, найбільш значні в Одесі, Катеринославі [7, с.112].

10 грудня 1917 р. в Одесі в «Odeski Dom Polski» святкувалося 25-річчя ППС. Одеська організація ППС запросила на урочистості представників Одеської міської управи [26, арк.1,4].

Значну роботу щодо захисту прав польської спільноти та її згуртування проводили Соціал-Демократи Королівства Польського і Литви (СДКПіЛ) під керівництвом К. Томашевського, І. Фіолека, Я. Копчинського, Я. Гжелак-Вісмута. Між лютим і жовтнем 1917 р. в Україні існувало 14 місцевих груп СДКПіЛ, які діяли спочатку самостійно, та з часом увійшли в об'єднані організації РСДРП на правах автономії [7, с.112]. Партійні осередки СДКПіЛ діяли на території Півдня України – в Єлисаветграді, Миколаєві, Катеринославі, Олександрівську та ін. містах [27].

Кількісний склад партійних осередків СДКПіЛ був незначним. Так, в Єлисаветградській організації на початку літа 1917 р. нараховувалось 15 осіб [28, с.21], у Миколаївській – 60. Про чисельність соціал-демократичних організацій Польщі і Литви в Катеринославі, Олександрівську, Бердянську та селищі Кам'янському даних немає, але є інформація про їхніх керівників. Так, Катеринославську групу СДКПіЛ очолювали А. Венделовський (Карський) та Ю. Шпаковський; Олександрівську – С. Ідзіковський, Ф. Каплан та ін. [7, с.112].

У південноукраїнському регіоні поряд з польськими політичними партіями діяли організації та союзи соціалістичного спрямування.

Осередок Польського соціалістичного об'єднання, утвореного 7 березня 1917 р. на зібранні комітету польських робітників у Харкові, існував в Одесі. На початок літа 1917 р. одеський осередок налічував 1000 осіб., переважна більшість яких не належала до жодної партії [1, с.155].

29 березня 1917 р. в Одесі на спеціальних зборах Одеської польської колонії був створений Польський робітничий союз (ПРС), до складу якого входило більше 600 осіб [29, арк.6-7], головним чином поляки-робітники [30]. Організація виступала за: незалежність і єдність демократичної Польщі, захист інтересів робітничого класу, кооперацію з російськими революційними партіями, які борються за свободу народів і націй [29, арк.7].

Чергові збори Польського робітничого союзу, присвячені вирішенню поточних питань, відбулися 16 квітня в «Odeski Dom Polski» [31].

Союз об'єднав поляків різних політичних поглядів. Внаслідок суперечностей в червні 1917 р. Союз розколовся на дві організації: Польський соціалістичний робітничий союз, наближений до ППС-лівіці, і Польський народно-соціалістичний робітничий союз «Srojnza» («Спуйня»), наближений до ППС-фракції партії національної демократії (енденції).

У програмі Польського соціалістичного робітничого союзу зазначено, що організація «об'єднує польські соціалістичні елементи на еміграції для загального захисту інтересів польського міського та селянського пролетаріату. Польський соціалістичний робітничий союз вважає себе частиною всесвітнього пролетаріату, ставить своїм завданням перебудову капіталістичного строю на соціалістичних основах». Щодо національного питання, організація виступала за право націй на самовизначення і незалежну Польську демократичну республіку з однопалатним парламентом, що має всю повноту державної влади та обирається раз на два роки [32, арк.28]. У програмі також містилися вимоги демократичних прав та свобод громадян; загального, рівного, таємного голосування по досягненню 20-річного віку; ґрунтоване на демократичних принципах міське та сільське самоуправління та ін. [32, арк.28зв.].

Польський соціалістичний робітничий союз виявився досить активною організацією. Зразу після утворення – в вересні 1917 р. було влаштовано мітинг в «Odeski Dom Polski» м. Одеси [33]. Є дані про діяльність Польського соціалістичного робітничого союзу в Одесі в вересні 1917 р. [23, арк.549]. На 31 грудня 1917 р. в Одесі були заплановані чергові загальні збори членів Польського соціалістичного робітничого союзу у Домі Польському [34].

Програмні документи Польського соціалістичного робітничого союзу і Польського народно-соціалістичного робітничого союзу «Srojnza» («Спуйня») свідчать про спільність багатьох політичних положень. Головна розбіжність полягала у питанні членства. До Польського соціалістичного робітничого союзу мали входили лише соціалісти. Натомість лави «Спуйні» могли поповнюватись представниками різних партій, або навіть безпартійними [32, арк.36].

15 серпня 1917 р. в Одесі відбулися збори (300 осіб) Польського революційного воєнного клубу (більшовицького характеру). Учасники зібрання висунули протест проти організації польської армії. «Основним завданням польських трудящих мас повинна бути робота, в міру можливостей, рука об руку з революційним руським народом, а солдат польських з руською революційною армією... В намаганнях сформувати польську армію... клуб бачить змову проти майбутніх основ народовладдя в незалежній Польщі [35]. Є дані про діяльність Польського революційного воєнного клубу в Одесі у вересні 1917 р. [23, арк.549].

В. Гвоздик наводить дані про існування соціалістичних об'єднань польських робітників в Катеринославі, Олександрівську, Олександрії і Кам'янському. Так, у серпні 1917 р. в Кам'янській організації було 417 осіб, в Олександрійській – 381 [7, с.110].

У Катеринославі діяв також польський демократичний клуб. Представник клубу брав участь у роботі губернського з'їзду селянського союзу у Катеринославі, що відбувся 11 червня 1917 р. Свою промову він виголосив українською мовою [36].

За найшвидше об'єднання з Польщею виступали Польський союз незалежності, створений у Катеринославі в травні 1917 р. [37] та Миколаївська польська секція, що діяла ще за царизму [7, с.112].

В Одесі у червні 1917 р. біженці-поляки об'єдналися в самостійну організацію – союз [38]. У середовищі польських організацій біженців, що діяли як в Одесі так і інших містах Півдня України ще з часів Першої світової війни, існували соціалістичні групи [39, арк.1].

Також в революційні роки в Одесі продовжувало свою діяльність Товариство «Odeski Dom Polski». Товариство проіснувало до 1920 р. [40, с.236].

В Одесі продовжувало діяти польське товариство «Огнісько». 12 квітня 1917 р. на засіданні товариства «Огнісько» відбулись збори шкільної секції, скликані за дорученням Польського Виконавчого Комітету. Учасники зборів визначили основні напрямки роботи, зокрема, побудувати єдину польську школу «з вищих ступенів до нижчих», з'ясувати її юридичні основи та матеріальні ресурси, узгодити її роботу з російською школою та ін. [41].

14 квітня в «Odeski Dom Polski» відбувся концерт, кошти від якого планувалося передати на користь літніх загальноосвітніх курсів. Ці курси організовувалися польським учительським союзом та Польським Виконавчим Комітетом. Курси мали на меті «дати ті знання польському вчителю, які повинні поставити польську школу всіх ступенів на найвищий рівень вимог сучасної педагогіки» [41].

У південноукраїнському регіоні відкривалися польські навчальні заклади. Активну роботу в цьому напрямку проводило товариство «Польська Шкільна Матиця в Одесі». Завдяки її клопотанням перед міською думою у жовтні 1917 р. було вирішено: «включити в мережу міських шкіл дві польських школи: перша трьохкласна, з асигнуванням на її потреби 8000 руб., друга – двокласна, з асигнуванням 6335 руб.». У польських школах викладання велося польською мовою, з другого класу вводилися російська мова, арифметика, геометрія, суспільні науки, географія та малювання [42, арк.1]. В Одесі діяли також польські училища та професійна школа [42, арк.5]. У березні 1918 р. Одеська міська дума на потреби Польського 8-ми класного училища асигнувала 38264 руб. [42, арк.30].

Отже, в добу Центральної Ради польська меншина заявила про себе у всьому південноукраїнському регіоні. Протягом весни-літа 1917 р. в Одесі, Катеринославі, Миколаєві, Херсоні, Єлисаветграді та інших містах, активно організовуючись, польська громадськість створила осередки представництв основних польських партій, що діяли як по всій Наддніпрянщині, так і на Півдні України. У регіоні діяли польські організації та союзи, зокрема Польський робітничий союз, Польський соціалістичний робітничий союз, Польський революційний воєнний клуб, Польський народний соціалістичний союз, Польський демократичний клуб та Польський союз незалежності та ін. Відновили свою діяльність одеські польські товариства: «Odeski Dom Polski», «Огнісько». Активну роботу проводили поляки Одеси на освітянській ниві, створивши польські училища, школи і товариство «Польська Шкільна Матиця в Одесі». Найбільш активно на Півдні України представники польської спільноти діяли в Одесі та Катеринославі. В цілому, діяльність польських політичних партій та організацій у південноукраїнському регіоні були спрямовані на захист інтересів польського населення або тих чи інших суспільних груп. Разом з тим, польська спільнота Півдня України виявляла ставлення і до української влади, в своїх настроях тісно пов'язуючи своє майбутнє з Україною і не виявляючи зацікавленість у збереженні єдності Росії. Загалом, польська меншина на Півдні України діяла в дусі демократичних устремлінь доби.

Джерела та література

1. Вінцовський Т.С. Польські партії та об'єднання періоду Центральної Ради / Т.С. Вінцовський // Записки історичного факультету. – Одеський нац. ун-т ім. І.І. Мечникова. – Вип.14. – Одеса, 2003. – С.150-161.
2. Вінцовський Т. Польська громада Таврійської губернії у 1917 р. на шпальтах газети «Южные ведомости» / Т.С. Вінцовський // Поляки на Півдні України та в Криму / Під ред. Т. Цисельського, Е. Чапівського, В. Кушніра. – Одеський національний університет ім. Мечникова. – Одеса – Опалє – Вроцлав, 2007. – С.386-390.
3. Кривоший Г.Ф. Національні меншини й Українська революція / Г.Ф. Кривоший // Українська революція: 1917 – початок 1918 рр. (Проблеми, пошуки, узагальнення). – Запоріжжя : Просвіта, 1998. – С.159-188.
4. Турченко Г.Ф. Південна Україна на зламі епох (1914-1922) / Г.Ф. Турченко. – Запоріжжя : Просвіта, 2005. – 324 с.
5. Турченко Г.Ф. Південноукраїнський регіон у контексті формування модерної української нації (XIX – перша чверть XX ст.) / Г.Ф. Турченко. – Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2008. – 342 с.
6. Гвоздик В.С., Мальшина К.В. Боротьба за владу на Півдні України (жовтень 1917 – лютий 1918 рр.) / В.С. Гвоздик, К.В. Мальшина // Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету. – Запоріжжя : Тандем-У, 2004. – Випуск XVII. – С.88-103.
7. Гвоздик В.С. Формування партійно-політичних сил на Півдні України (березень-серпень 1917 р.) / В.С. Гвоздик // Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету. – Запоріжжя : Просвіта, 2004. – Випуск XVIII. – С.108-114.
8. Калакура О. Я. Поляки в етнополітичних процесах на землях України у XX столітті. / О.Я. Калакура. – К. : Знання України, 2007. – 508 с.
9. Турченко Ф., Турченко Г. Південна Україна: модернізація, світова війна, революція (кінець XIX ст. – 1921 р.) : Історичні нариси. / Ф. Турченко, Г. Турченко. – К. : Генеза, 2003. – 304 с.
10. Діячі Української Центральної Ради. Бібліографічний довідник / Верстюк В.Ф., Осташко Т.С. – К., 1998. – 255 с.
11. Українська Центральна Рада: Документи і матеріали. – Т.1. – К., 1996. – 591 с.
12. Дорошенко Д.І. Історія України, 1917-1923. – В 2-х т.: Документально-наукове видання – Т.1 / Д.І. Дорошенко / Упоряд. : К.Ю. Галушко. – К. : Темпора, 2002. – 320 с.
13. Калакура О. Польський чинник у діяльності Центральної Ради / О. Калакура // Наукові записки. Збірник. – К. : ІПіЕНД, 1999. – Випуск 8. – С.103-107.
14. Мироненко О. Польські партії в УНР // Мироненко О.М. Українське державотворення: невitreбуваний потенціал: Словник-довідник / [за ред. О.М. Мироненка] / Мироненко О.М., Римаренко Ю.І., Усенко І.Б., Чехович В.А. – К. : Либідь, 1997. – С.367-368.
15. Народна воля (Київ). – 1917. – 12 вересня.
16. Народна воля (Київ). – 1917. – 14 вересня.
17. Реєнт О., Андрусишин Б. З'їзд народів Росії / О. Реєнт, Б. Андрусишин. – К. : Інститут історії НАН України, 1994. – 72 с.
18. Народна воля (Київ). – 1918. – 12 січня.
19. Федорович В. Україна і Польща напередодні Ризького договору (1917-1921) / В. Федорович. // Вісті комбатанта. – 1987. – Ч.1. – С.12-13.

20. Родной край (Херсон). – 1917. – 16 марта; 25 марта.
21. Власть народа (Одесса). – 1917. – 14 апреля.
22. Приднепровский край (Екатеринослав). – 1917. – 14 марта.
23. Державний архів Одеської області (далі ДАОО). – Ф.3829. – Оп.1. – Спр.17.
24. Национальні меншини України у ХХ столітті: Політико-правовий аспект / [авт. кол. : М. Панчук (керівник) та ін.] – К. : ІПіЕНД, 2000. – 356 с.
25. Скальський В. Політичне життя польської громади під час Української революції (березень 1917 – квітень 1918) / В. Скальський // Український історичний збірник. – 2008. – Випуск 11. – С.185-202.
26. ДАОО. – Ф.16. – Оп.123. – Спр.1196.
27. Известия Николаевского совета рабочих и военных депутатов (Николаев). – 1917. – 10 июня.
28. Калениченко П.М. Брати по класу – брати по зброї. Участь польських інтернаціоналістів в боротьбі за владу Рад на Україні, 1917-1920 рр. / П.М. Калениченко. – К. : Вид-во політ. літератури України, 1973.
29. ДАОО. – Ф.Р-3829. – Оп.1. – Спр.10.
30. Одесские новости (Одесса). – 1917. – 28 марта.
31. Власть народа. (Одесса). – 1917. – 14 апреля.
32. ДАОО. – Ф.3829. – Оп.1. – Спр.11.
33. Южный рабочий (Одесса) – 1917. – 30 июня.
34. Голос пролетария (Одесса). – 1917. – 28 декабря.
35. Южный рабочий (Одесса) – 1917. – 17 августа.
36. Народная жизнь (Екатеринослав). – 1917. – 13 июня.
37. Известия Совета рабочих депутатов (Екатеринослав). – 1917. – 8 июня.
38. Маленькие одесские новости (Одесса). – 1917. – 31 мая.
39. ДАОО. – Ф.3829. – Оп.1. – Спр.42.
40. Зінько С. Польські громадські організації м. Одеси кінця ХІХ – початку ХХ ст. / С. Зінько // Поляки на Півдні України: історія та сьогодення. – Т.1. – Жешов-Одеса, 2008. – С.231-236
41. Власть народа (Одесса). – 1917. – 14 апреля.
42. ДАОО. – Ф.16. – Оп.123. – Спр.1249.

Ядловская О. С. Деятельность польских политических партий и организаций в южноукраинском регионе в период Центральной Рады

В статье охарактеризовано деятельность польских политических партий и организаций в южноукраинском регионе в период Центральной Рады и доказано, что центрами политического движения на Юге Украины были Одесса и Катеринослав. Доказано, что в целом польская меншина на Юге Украины свою деятельность проводила в духе демократических устремлений общества в период Центральной Рады.

Ключевые слова: польские политические партии и организации, Центральна Рада, Юг Украины.

Yadlows'ka O. S. The activity of the Polish political parties and organizations in the South region at the period of the Central Rada

In the article the activity of the Polish political parties and organizations in the south region at the period of the Central Rada is described. It is well-proven that the centers of the Polish motion on the South of Ukraine were Odesa and Katerynoslav. It's made the conclusion that the Polish minority on the South of Ukraine operated at whole in the spirit of democratic aspirations of the period.

Keywords: the Polish political parties and organization, Central Rada, South Ukraine.

УДК: 351.713: 94(477) “1917/1921”

Д. В. Архірейський

РАДЯНСЬКЕ МИТНО-ТАРИФНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДОБИ “ВОЄННОГО КОМУНІЗМУ”

У статті аналізуються особливості радянського митно-тарифного регулювання в контексті розвитку митної справи в часи революції і громадянської війни 1917–1921 рр. Розглядається фактичне ставлення радянського режиму до митної справи, митно-тарифного регулювання і зовнішньої торгівлі в цілому. Висвітлюються деякі особливості функціонування митної системи радянської України.

Ключові слова: митна система, митний тариф, мито-тарифне регулювання, “воєнний комунізм”

Дослідники економічних аспектів більшовицької політики “воєнного комунізму”, як показує аналіз відповідної історіографії, приділяючи увагу зовнішньоторговельній діяльності радянського режиму, митну тематику певною мірою ігнорували. Митно-тарифне регулювання, будучи невід’ємною складовою радянської митної справи, постає, таким чином, у цілому малодослідженою науковою проблемою, причому деякі науковці вивчають не стільки саме регулювання, скільки його інституалізацію [1, с.32-34; 2, с.136-142; 3, с.85-92, 102, 103; 4, с.85; 5, с.16, 17; 6, с.174-178; 7, с.141-143]. Це, звичайне, викликає об’єктивну необхідність відповідних наукових досліджень.